

Zemřela Dagmar Hejdová (1920–2009)

*Život měříme skutky
a ne časem.*

Seneca

Dne 18. prosince 2009 zemřela náhle PhDr. Dagmar Hejdová, CSc., emeritní ředitelka Uměleckoprůmyslového musea v Praze. V plné svěžesti duševní i fyzické se dožila 89 let (* 18. 10. 1920 Praha). Širší odborné veřejnosti byla známá výzkumem sklářských hutí a pracemi o středověkém skle. Patřila mezi přední evropské badatele, kteří se věnovali této problematice. Počátky jejího studia byly poznamenány válečným obdobím: po maturitě (1939) na Jiráskově klasickém gymnáziu v Praze absolvovala jazykovou školu (obor němčina–angličtina), současně navštěvovala Školu grafiky prof. Švába (1941), dále Státní grafickou školu (1942–1944) a v letech 1944–1946 Uměleckoprůmyslovou školu. V letech 1945–1950 se stala posluchačkou FF UK, kde se věnovala dějinám umění a klasické archeologii. Jejími učiteli byli A. Matějček, J. Květ, J. Cibulka, J. Čadík a B. Svoboda. V roce 1950 se podílela pod vedením prof. B. Svobody na výzkumu keltského oppida v Nevězicích a téhož roku, již jako pracovnice Uměleckoprůmyslového musea v Praze, se zúčastnila přípravy velké výstavy *Antické umění*. V Uměleckoprůmyslovém muzeu vedla D. Hejdová postupně oddělení skla, keramiky a porcelánu. V roce 1970 se stala zástupkyní ředitele pro odborné věci a v roce 1972 byla pověřena vedením muzea. Ve složitém a obtížném období normalizace byla jeho ředitelkou 17 let. Při smutečním obřadu ve Strašnicích označila současná ředitelka Uměleckoprůmyslového musea dr. H. Koenigsmarková období jejího ředitelování jako místo klidu a bezpečí. Pomohla mnohým pronásledovaným, někteří z nich byli i chartisté.

Dagmar Hejdová (1920–2009).

Ve své odborné a vědecké činnosti se specializovala na problematiku středověkého skla, v němž dosáhla četných zahraničních úspěchů a uznání, jako například členství v Comité de l'Association Internationale pour l'Histoire du Verre. V letech 1955 až 1959 vedla archeologické výzkumy sklářských pecí ve Sklenařicích, Rejdicích a Černých Rovních ve spolupráci s AÚ ČSAV a Muzeem skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou. Touto svou systematickou a dlouhodobou činností otevřela zcela novou oblast poznání ve středověké hmotné kultuře našich zemí.

První své práce věnovala problematice uměleckého řemesla a románských rukopisů (*Některé předpoklady k počátkům raněstředověkého uměleckého řemesla*. In: Sborník Umění věků – J. Cibulkovi k sedmdesátinám, Praha 1957, s. 45–53; *K původu románských rukopisů z kláštera sv. Jiří na Pražském hradě*, Umění IX, 1961, s. 221–235). Později publikovala široce založenou kandidátskou disertační práci o svatováclavské přilbě. S výsledky seznámila v rozšířené verzi i zahraniční veřejnost v prestižním evropském časopise. Práce se stala zásadním příspěvkem k řešení dané problematiky (*Přilba zvaná svatováclavská*, SbNM A XVIII, 1964, č. 1–2, s. 1–106; *Der sogenante St. Wenzels-Helm*, Zeitschrift für Waffen und Kostümkunde 1966, Heft 2, s. 95–110, 1967, Heft 1, s. 28–54, 1968, Heft 1, s. 15–30). Dále se věnovala bibliografickým přehledům o nálezech středověkého skla v Československu, zpracování archeologických výzkumů ve Sklenařicích a v Rejdicích.

Problematiku středověkého skla v Čechách shrnula v synteticky pojaté práci vzniklé v souvislosti se zpracováním jednoho z prvních velkých souborů skla získaných archeologickým výzkumem v Plzni,

Solní ulici, který prováděl AÚ ČSAV při výzkumu středověké studny, a ve studii, která vznikla z podnětu prof. P. N. Perrota z The Corning Museum of Glass, Corning Glass Center, Corning, New York, rozšířeně o soupis sklářských pecí ve 14. a 15. století v Čechách (*Studie o středověkém skle v Čechách – soubor z Plzně, Solní ulice*, PA LVIII, 1967, s. 433–498; *Late 14th to mid 15th century medieval Glass from a well in Plzeň, Western Bohemia*, Journal of glass studies 12, 1970, s. 81–101; obě s B. Nechvátalem). Také se věnovala otázkám technologickým a metodě rekonstrukce středověkých skleněných nádob (*Použití kobaltu ve středověkém sklářství v Čechách*, AR XXVII, 1975, s. 530–554 s B. Nechvátalem; *Příspěvek k metodice rekonstruování středověkých nádob*, Památky a příroda 1974, s. 137–143 s M. Rezníčkovou). K okruhu otázek typové chronologie skla a srovnání archeologických nálezů s ikonografickými prameny přispívají její práce, které se snaží postihnout bohatství a variaci šíři středověkého skla v Čechách (*Příspěvek k typové chronologii středověkého skla v Čechách*, ČNM, Historické muzeum 136, 1967, s. 168–176; anglická verze článku *Types of Medieval Glass Vessels in Bohemia*, Journal of glass studies 17, 1975, s. 142–150). Později shrnula nové poznatky o rozšiřující se základně středověkého skla v Čechách v hutné studii se skupinou spolupracovníků – F. Frýda, P. Šebesta, E. Černá – *Středověké sklo v Čechách*, AH 8, 1983, 243–266. Naši poslední společnou prací byla studie o středověkém skle z kapitulního domu na Vyšehradě – *Soubor středověkého skla z oblasti kapitulního domu z Vyšehradu*, In: B. Nechvátal, Kapitulní chrám sv. Petra a Pavla na Vyšehradě. Archeologický výzkum, Praha 2004, s. 643–649.

Kromě skla se věnovala D. Hejdová také středověkým dlaždicím, které byly detailně zhodnoceny v monografické práci vzniklé v souvislosti s obnoveným archeologickým výzkumem Vyšehradu. Na pozadí velké nálezové základny jim byla věnována pozornost po stránce archeologické, stylové analýzy a technologie (*Raně středověké dlaždice v Čechách*, PA LXI, 1970, s. 100–183, 395–471 s B. Nechvátalem).

Použití semikvantitativních spektrálních analýz umožnilo poprvé ve velkém měřítku rozlišení středověkého skla v Čechách a v sousedních zemích, především v Německu. U dlaždic bylo touto metodou (na základě studia stopových prvků) možno přesně určit hliniště jednotlivých lokalit.

Poslední velkou prací jejího života se stala monografická studie o sarkofágu sv. Maura z Bečova. Sleduje jeho osudy od doby jeho vzniku a datuje ho do let 1225–1230 (*Relikviář sv. Maura*, Bibliotheca Strahoviensis 8–9, 2007, s. 7–76).

I když je životní dílo D. Hejdové uzavřeno, její práce o svatováclavské přílbě, středověkém skle a dlaždicích jsou trvalou součástí evropské archeologické literatury. Mají dosud vysoký citační index ve Web of Science. Pracovitost, cílevědomost, velká skromnost a osobní nezištnost – vlastnosti v každé době tolik vzácné – ji provázely životem. Umožnily jí vytvořit velké dílo, které je pevnou součástí poznání naší středověké hmotné kultury.

Bořivoj Nechvátal

Zemřel fotograf české a moravské archeologie Alois Kleibl (1915–2009)

Dne 14. 3. 2009 zemřel ve věku 94 let fotograf Alois Kleibl, rodák z hanácké Litovle (* 5. 3. 1915), který spojil velkou část svého aktivního tvůrčího života s pražským AÚ ČSAV. V Litovli se vyučil u F. Kučery. Pod vlivem svého bratrance, akademického malíře A. Kučery, přichází do uměleckého prostředí. Ve válečných letech byl zaměstnán u firmy Vopat a v letech 1939–1942 u firmy Hübler a Frait v Olomouci. Jeho další tvůrčí činnost také ovlivnilo přátelství s pedagogem V. Ševčíkem z Prostějova. Na základě jeho podnětu založil v Litovli v roce 1943 vlastní samostatný fotografický ateliér, který získal záhy velkou popularitu v širokém okolí. V té době se věnoval hlavně dětskému portrétu, žánrové fotografii a dělal návrhy a provedení školních tabel. Po válce pokračoval v ateliérové práci v Litovli s podporou městského i okresního národního výboru.

V letech 1948–1951 byl zaměstnán v jeskyňářském družstvu Severomoravského krasu v Olomouci jako jeho zakládající člen a vedoucí propagačního oddělení v Litovli. V té době spolupracoval s akademikem J. Kunským na monumentální obrazové publikaci *Macocha* a spolu s dr. V. Panošem a prof. dr. J. Vításkem vytvořili výstavu *Kras a jeskyně*. Současně pracoval jako externí fotograf pro Ministerstvo vnitřního obchodu. Za svoji práci obdržel celou řadu cen v Olomouci a Brně.

Na podzim roku 1952 přišel do Prahy studovat na Filmovou fakultu Akademie múzických umění. Záhy byl zařazen mezi nejschopnější žáky a stal se asistentem prof. K. Plicky. Jezdil s ním na Slovensko a po Čechách, hlavně za národopisnými motivy a za folklórem. Jejich intenzivní spolupráce trvala až do roku 1957 a příležitostně pokračovala i v pozdější době. V tomto období, kdy pracoval pro K. Plicku, neměl sociální pojištění, což se později negativně projevilo při výpočtu důchodu.

Není obecně známo, že se podstatným způsobem podílel na tvorbě obrazových publikací *Vltava a Praha královská*. K. Plicka označoval A. Kleibla za svého nejlepšího a nejvěsternějšího spolupracovníka. Na jeho doporučení přichází v roce 1957 do AÚ ČSAV (dnes AV ČR) v Praze, kde pracoval až do roku 1973, tedy plných 17 let, kdy odešel do důchodu ze zdravotních důvodů. Jeho oblíbeným a velmi často používaným fotografickým přístrojem byl Linhof jednoduché konstrukce (13 × 18 cm). Vytvořil s ním panoramatické